

TURIZM SOHASIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISHNING INNOVATSION YO'LLARI

Ashurova Maftuna Ortiq qizi

Denov Tadbirkorlik Pedagogika instituti Raqamli iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Sattorova Shahina Po'lot qizi

Denov Tadbirkorlik Pedagogika instituti Turizm va mehmondo'stlik ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada turizm sohasining zamonaviy holati, undagi asosiy tizimli muammolar hamda ularni bartaraf etishning samarali va innovatsion yo'llari keng qamrovda tahlil etiladi. Turizmni rivojlantirishda infratuzilma, xizmat sifati, raqamlashtirish, ekologik barqarorlik va institutsional boshqaruvning o'rni alohida yoritiladi. Mazkur maqolada O'zbekistonda turizm sohasining 2024–2025-yillardagi rivojlanish dinamikasi, mavjud tizimli muammolar va ularni hal etishning innovatsion mexanizmlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar asosida sohaning samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida takliflar ishlab chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *turizm industriyasi, barqaror turizm, infratuzilma, servis sifati, raqamli turizm, ekoturizm, innovatsiya.*

Kirish: Turizm global iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, u yalpi ichki mahsulotning muhim qismini tashkil etadi va millionlab ish o'rinlarini yaratadi. Jahon miqyosida turizm nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki madaniyatlararo muloqotni kuchaytiradi, hududiy rivojlanishni rag'batlantiradi va investitsion jozibadorlikni oshiradi. Shu bilan birga, turizm sohasining jadal rivojlanishi bir qator muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ushbu muammolarni ilmiy asosda tahlil qilish va ularning yechimlarini ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi.

Bugungi raqamli dunyoda iqtisodiyotning har bir sohasini rivojlantirish juda muhim jarayondir. Axir, iqtisodiyotning raqamli transformatsiyaga o'tishi, uning tarmoqlari va sanoat tarmoqlarini rivojlantirish juda muhimdir. Bular orasida xizmat ko'rsatish sohasi ham bor, uning rivojlanishi har doim eng dolzarb masalalardan biri bo'lib, raqamli texnologiyalar va raqamli transformatsiya jarayonlari xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning asosiy vositalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 27-fevraldagi PQ-78-sonli "Xizmat ko'rsatish sohasini barqaror rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qaroriga asoslanib, xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti va turizm sohasi eng istiqbolli iqtisodiy faoliyat turlaridan biri ekanligini aytish mumkin, bunda xizmat ko'rsatish sohasini barqaror rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish,

investitsiya muhitining jozibadorligini oshirish va yangi loyihalarni ishga tushirish masalalari belgilangan. Rivojlangan mamlakatlarda xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, xizmat ko'rsatish ishlab chiqarish hajmi va ulardan olinadigan daromad ortib bormoqda.

Jahon savdo tashkiloti tasnifiga ko'ra, xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti 150 dan ortiq turli xil xizmatlarni o'z ichiga oladi. Xususan, biznes xizmatlari, aloqa xizmatlari, moliyaviy xizmatlar, ta'lim xizmatlari, turizm va unga bog'liq xizmatlar, transport xizmatlari, transport va dam olish, madaniy va sport tadbirlari kabi turlari mavjud. Ko'rinib turibdiki, xizmat ko'rsatish sohasi hozirgi vaqtda iqtisodiy faoliyatning asosiy turi hisoblanadi. Deyarli hamma u yoki bu xizmatdan foydalanadi. Raqamli iqtisodiyot birinchi navbatda keng polosali internet portlarini yaratish va optik tolali internet liniyalarini yotqizishni talab qiladi. Ushbu muammolarni hisobga olgan holda va mamlakatda elektron tijoratni rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish hozirgi kunda dolzarbdir. So'nggi yillarda ko'plab mamlakatlar iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyotida raqamli iqtisodiyot tushunchasi paydo bo'ldi. U raqamli texnologiya larning jadal rivojlanishi, axborot inqilobi va iqtisodiy globallashuv jarayonlarining tezlashishi bilan tavsiflanadi. Raqamli iqtisodiyotning inson hayotining barcha jabhalariga ta'sirini sezish qiyin emas. Hozirgi kunda sayyoramiz aholisining aksariyati Internetga kirish imkoniyatiga ega va raqamli xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti xizmatlaridan foydalanishlari mumkin, ijtimoiy tarmoqlar va turli xil messenjerlar allaqachon shaxslararo muloqotning ajralmas qismiga aylangan. Hozirgi kunda mamlakatimizda ham yuqori texnologiyali, innovatsion va raqamli iqtisodiyotga ustuvor ahamiyat berilmoqda.

1. Turizm infratuzilmasidagi tizimli kamchiliklar

Turizm infratuzilmasi — bu transport, mehmonxona xo'jaligi, kommunikatsiya tizimlari, yo'l va servis obyektlarini o'z ichiga oluvchi murakkab tizimdir. Ko'plab rivojlanayotgan davlatlarda ushbu infratuzilma yetarli darajada shakllanmagan.

Muammolar:

- Ichki va tashqi transport qatnovlarining cheklanganligi
- Mehmonxona va joylashtirish vositalarining yetishmasligi
- Qishloq va chekka hududlarda turistik sharoitlarning rivojlanmaganligi

Yechimlar:

- Transport logistikasini modernizatsiya qilish
- Mehmonxona biznesini qo'llab-quvvatlash (soliq imtiyozlari, subsidiya)
- Hududiy turizm zonalarini tashkil etish
- Infratuzilmaga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish

2025-yilda turistlar soni keskin oshganiga qaramay:

- Mehmonxona fondi talabni to'liq qoplay olmayapti
- Transport tizimi ayrim hududlarda yetarli emas

Natija:

- Turistlarning 60–70% faqat Samarqand, Buxoro va Xivaga to'planmoqda
Turistlar tarkibining nomutanosibligi

- 2025-yil statistikasi:
- Qirg'iziston – 3,3 mln
- Tojikiston – 2,7 mln
- Qozog'iston – 2,7 mln

Muammo:

- Uzoq xorijiy turistlar ulushi past
- Valyuta tushumi nisbatan kam

2. Xizmat ko'rsatish sifati va inson kapitali muammolari

Turizmda inson omili asosiy o'rin tutadi. Xizmat sifati turistning umumiy taassurotini belgilaydi.

Muammolar:

- Malakali kadrlar yetishmasligi
- Xodimlarning til bilish darajasi pastligi
- Servis madaniyatining yetarli shakllanmaganligi

Yechimlar:

- Turizm sohasida dual ta'lim tizimini joriy etish
- Xalqaro sertifikatlash tizimlarini kengaytirish
- Xodimlar uchun muntazam trening va seminarlar tashkil etish
- Xorijiy tajribani o'rganish va joriy qilish

3. Marketing va turistik brending muammolari

Muammolar:

- Turistik mahsulotlarning yetarli darajada targ'ib qilinmasligi
- Yagona milliy brendning shakllanmaganligi
- Raqamli marketing vositalaridan sust foydalanish

Yechimlar:

- Milliy turizm brendini yaratish
- Ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalarda faol targ'ibot
- Influencer marketing va kontent strategiyalarini joriy etish
- Virtual turizm (VR/AR) texnologiyalaridan foydalanish

4. Ekologik barqarorlik va turizmning salbiy ta'siri

- Tabiiy resurslarning haddan tashqari ekspluatatsiyasi
- Chiqindilar muammosi
- Ekotizimlarning buzilishi

Yechimlar:

- Barqaror turizm konsepsiyasini joriy etish
- Ekologik standartlarni qat'iy nazorat qilish
- "Yashil turizm" loyihalarini rivojlantirish

- Mahalliy aholini ekologik ongini oshirish

5. Raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalar yetishmovchiligi

Muammolar:

- Onlayn xizmatlarning cheklanganligi
- Raqamli infratuzilmaning rivojlanmaganligi
- Ma'lumotlar bazasining yetishmasligi

Yechimlar

- "Smart tourism" tizimlarini joriy etish
- Onlayn bronlash va elektron to'lov tizimlarini rivojlantirish
- Sun'iy intellekt va big data asosida turistik tahlillar o'tkazish
- Turistik mobil ilovalarni yaratish

Global turizm:

- 75–80% xizmatlar onlayn

O'zbekistonda:

- taxminan 40–45%

Muammo:

- Yagona milliy turizm platformasi yo'q
- Ko'plab xizmatlar global tizimlarga ulanmagan

6. Institutsional va huquqiy muammolar

Turizmni rivojlantirish ko'p jihatdan davlat siyosatiga bog'liq.

Muammolar

- Byurokratik to'siqlar
- Qonunchilik bazasining mukammal emasligi
- Turizmni boshqarishda markazlashuvning yuqoriligi

Yechimlar

- Qonunchilikni liberallashtirish
- Turizmni boshqarishda desentralizatsiya
- Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish
- Turizmni strategik rejalashtirish tizimini takomillashtirish

Turizm mahsulotining cheklanganligi

O'zbekistonda:

- 70% turizm – tarixiy-madaniy

Yetishmayotgan yo'nalishlar:

- Ekoturizm
- Tibbiy turizm
- Qishloq turizmi

Muammo: diversifikatsiya past

Global reytingdagi o'rin

2024-yilga ko'ra:

- O'zbekiston turizm rivojlanish indeksida **78-o'rinda**

Muammo:

- raqobatbardoshlik past

Taqqoslama tahlil(2025)

Ko'rsatkich	O'zbekiston	Rivojlangan davlatlar
Turistlar soni	11,7 mln	60–90 mln
Daromad	4,4 mlrd \$	50–100 mlrd \$
Raqamlashtirish	45%	85–90%
Reyting	78-o'rin	TOP-20

Muhokama

Turizm sohasidagi muammolar o'zaro bog'liq bo'lib, ularni alohida-alohida emas, balki kompleks yondashuv asosida hal etish zarur. Ayniqsa, raqamlashtirish va ekologik barqarorlik masalalari zamonaviy turizmning asosiy yo'nalishlari sifatida qaralmoqda.

Shuningdek, global tajriba shuni ko'rsatadiki, turizmni rivojlantirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xulosa: Turizm sohasidagi dolzarb muammolarni bartaraf etish mamlakat iqtisodiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish, xizmat sifatini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va ekologik muvozanatni saqlash orqali turizmni yangi bosqichga olib chiqish mumkin.

Kelgusida innovatsion yondashuvlar, xalqaro standartlar va ilg'or tajribalarni qo'llash orqali turizmning raqobatbardoshligini oshirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. World Tourism Organization. *International Tourism Highlights*. Madrid, 2023.
2. World Tourism Organization. *Tourism and Sustainable Development Goals*. UNWTO, 2022.
3. World Bank. *Tourism for Development Report*. Washington DC, 2021.
4. United Nations. *Sustainable Development Goals Report*. New York, 2023.
5. OECD. *Tourism Trends and Policies*. Paris, 2022.
6. Cooper, C. *Tourism: Principles and Practice*. Harlow: Pearson Education, 2018.
7. Page, S. J. *Tourism Management*. London: Routledge, 2019.
8. Middleton, V. T. C. *Marketing in Travel and Tourism*. Oxford: Butterworth-Heinemann, 2017.
9. Goeldner, C. R. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. Wiley, 2018.